

Mitropolitul primat Calinic Miclescu, într-o pictură de Carol Popp de Szathmáry

Unitatea națională a românilor – Bază a demnității lor naționale

***România la sfârșitul secolului al XIX-lea
și începutul secolului XX
(contextul politic, social, cultural și religios
românesc și european)***

Preot
CONSTANTIN MĂNESCU¹

Secolul al XIX-lea este secolul decisiv în modernizarea, individualizarea valorică și europeanizarea societății românești. Câștigarea independenței de stat a României cu armele, pe câmpul de luptă, după mai bine de patru sute cincizeci de ani de suzeranitate turcească, luptă în care masele populare au dat dovadă de un înalt patriotism și spirit de sacrificiu, însemna pentru țara noastră un mare pas înainte, un mare spor de putere și prestigiu. Aflată într-una din zonele fierbinți ale continentului, zona sud-estului european, în care se ciocneau interesele divergente ale Rusiei, Austro-Ungariei și Turciei, România a luptat întotdeauna pentru unitatea de neam și de credință, pentru afirmarea demnității sale naționale.

În condițiile în care principalele țări ale Europei se aflau în faza superioară a capitalismului, în imperialism, bazele statului român modern se pun abia în 1878, când i se deschid noi drumuri, noi per-

spectiv, atât pe plan intern, cât și internațional. Marile Puteri nu au văzut niciodată cu ochi buni emanciparea românilor, ieșirea de sub tutela și exploatarea celor care le încălcau cu bună știință libertatea și demnitatea lor. Prin tratatul de pace de la San Stefano din 19 februarie/3 martie 1878, prin care se punea capăt Războiului ruso-româno-turc din 1877-1878, rușii și-au manifestat nerecunoștința față de români. Încă înainte de încheierea acestei păci, ei au făcut cunoscut românilor că intenționează să reia cele trei județe din sudul Basarabiei, Cahul, Bolgrad și Ismail, cedate Moldovei prin pacea de la Paris din 1856². Zadarnic au protestat românii și parlamentul a votat integritatea teritoriului. Mihail Kogălniceanu spunea că s-ar fi așteptat de la ruși, pentru sângele vărsat împreună la Plevna, să repare nedreptatea de la 1812 și să restituie întreaga Basarabie! Cu tot tratatul garantând integritatea României, cu toată frăția de arme din timpul războiului, rușii au anexat sudul Basarabiei, oferind românilor în schimb Dobrogea cucerită de ei de la turci. Iată înțelegerea între Marile Puteri pe seama României, aplicarea politicii compensațiilor teritoriale cu părți rupte tot din trupul țării noastre³.

La protestul României, rușii au amenințat cu dezarmarea armatei românești, la care principele Carol a răspuns cu demnitate că „o armată care a luptat în fața țarului la Plevna poate fi zdrobită, dar nu dezarmată”⁴.

O primă umilință a îndurat-o poporul nostru în perioada despre care ne ocupăm, la San Stefano, când România, Serbia și Muntenegru nu au fost admise la negocierea și semnarea Tratatului pe motiv că independența proclamată nefiind încă recunoscută de Marile Puteri, nu pot apărea în calitate de subiect al unui act internațional. Între 1/13 iunie și 1/13 iulie 1878 are loc Congresul internațional de la Berlin, convocat în vederea revizuirii tratatului de la San Stefano, cu participarea reprezentanților celor șapte Mari Puteri. Din nou România nu este admisă cu participare oficială (din același motiv ca la San Stefano). Delegația română, alcătuită din Ion C. Brătianu, în calitate de prim ministru, și Mihail Kogălniceanu, ministru de externe, a fost primită la o singură ședință, când cei doi români au putut citi și depune un memoriu⁵. La 30 martie/11 aprilie 1878, Mihail Kogălniceanu, printr-o notă circulară adresată agenților diplomatici români, făcuse cunoscut protestul guvernului român împotriva Tratatului de la San Stefano, care „s-a încheiat fără participarea reprezentanților diplomației românești; dispunând de noi și fără noi și împotriva noastră,

guvernul și națiunea l-am declarat lipsit de orice valoare pentru România”⁶.

În lipsa delegației României, Congresul de la Berlin îi recunoaște independența și drepturile ei asupra Dobrogei, Deltei Dunării și Insulei Șerpilor, cu condiția acceptării de către România a încorporării sudului Basarabiei la Rusia. România a fost forțată de împrejurări să accepte această condiție, deoarece Marile Puteri nu au ținut seama de protestul nostru, deși Convenția ruso-română din aprilie 1877 prevăzuse în mod expres respectarea integrității teritoriale a României. La protestul român, reprezentantul guvernului imperial rus a precizat că „garanția” se referea numai la posibilele revendicări ale Porții Otomane față de România!

Perioada care a urmat independenței reprezintă, firește, o continuare a perioadei anterioare, care preia, ridicându-le pe o treaptă superioară și conferindu-le adevăratele lor dimensiuni, cele patru revoluții: demografică, agrară, industrială și ideologică, toate acestea exprimând maniera proprie de integrare a societății noastre în ciclul de dezvoltare al istoriei europene. România înregistrează un progres economic, mai ales în domeniul agriculturii, Bărăganul și Burnazul devenind lanuri imense. Industria începe să se dezvolte după ce se votează prima lege pentru protecția industriei naționale, în 1887. Cu toate că la început ea a fost dependentă de capitalul străin, a apărut imediat reacția burgheziei autohtone, ca semn al unității naționale, cu tendința de a-și asigura un loc cât mai important în procesul de industrializare, de a-l controla și orienta, tendință care și-a găsit expresia în politica de protejare a industriei și în schițarea liniei care în viitor va purta denumirea „prin noi înșine”⁷.

În 1880 apare Legea pentru înființarea Casei de Economii și Consemnațiuni și tot în acest an se înființează Banca Națională a României, cu privilegiul exclusiv de a emite monedă - hârtie. Se înființează și alte instituții de credit și diverse bănci, mulțumită căroro proprietarii de moșii și de imobile urbane, apoi industriașii și negustorii puteau găsi, cu o dobândă mult mai mică decât înainte, banii de care aveau nevoie. Se construiește portul Constanța și se ridică mărețele poduri de peste Dunăre de la Fetești - Cernavodă (1888-1895); ambele lucrări se efectuează sub conducerea inginerului român Anghel Saligny, originar din Focșani. Se sporește rețeaua de căi ferate, al cărei început data din 1869, când s-a inaugurat linia București - Giurgiu, iar la 11/23 aprilie 1880 se înființează adminis-

Mitropolitul
Andrei Șaguna

trația de stat a căilor ferate, sub denumirea de Direcțiunea princiară (din 1883 generală) a Căilor Ferate Române, instituție care va consacra inițialele C.F.R.

În ce privește cultura, în perioada 1878-1918, când s-a consolidat națiunea și s-a format statul național unitar român pe „albia ideii naționale”, cultura națională și-a păstrat configurația particulară racordată la valorile universale, receptate liber și creator, reușind prin domeniile sale de exprimare să concentreze interesele naționale, să întărească sentimentul coeziunii și solidarității colectivității românești și să contribuie activ la formarea conștiinței de sine a poporului nostru. Învățământul, presa, știința, artele, teatrul și literatura au cunoscut un avânt deosebit, fiind angajate într-o împlinire permanentă a unității de neam și de credință și oglindind bogăția spiritual-intelectuală creativă a națiunii. Societatea Literară Română, întemeiată în București la 1 aprilie 1866, și care se ocupa numai cu studiul limbii, literaturii și istoriei noastre, își schimbă titulatura, în anul următor, în *Societatea Academică Română*, pentru ca la 30 martie/11 aprilie 1879 să se numească *Academia Română*, cu următoarele trei secții: Secțiunea literară (literatură, artă, filologie și filosofie); Secțiunea istorică (istorie, geografie și științe sociale); Secțiunea științifică (științe teoretice și apli-

cate). Academia Română își propunea, printre altele, să se ocupe cu „înaintarea literelor și științelor între română”, indiferent de provinciile istorice în care locuiau⁸.

Independență și Autocefalie, două deziderate naționale

La 9 mai 1877, s-a proclamat independența de stat a României, act consfințit apoi prin jertfele de sânge ale ostașilor noștri în războiul din 1877-1878, împotriva imperiului otoman. Se înțelege că după cucerirea independenței de stat a României, a crescut și prestigiul țării noastre în afara granițelor ei. A crescut însă și autoritatea Bisericii noastre, încât era necesară acum și dobândirea formală a independenței sau autocefaliei sale, adică ieșirea de sub jurisdicția Patriarhiei Ecumenice de la Constantinopol. A încerca să se disocieze aceste noțiuni, independență și autocefalie, am putea spune idei-forță complexe și constructive în istoria renașterii și afirmării României moderne, ar fi o prejudecieri a adevărului istoric, care este întotdeauna purtător de valori care cinstesc viața și istoria oricărui popor.

Calea a fost grea, strădaniile și vrednicile voievozilor și ierarhilor români care s-au ostenit pentru recunoașterea autocefaliei au început în Biserica noastră încă din leagănul viețuirii ei, deoarece aceasta a fost întrerupată în viața poporului român de la începuturile lui. Biserica noastră și-a hrănit fiii cu sfântă și dreaptă trăire în graiul lor din tată în fiu, le-a sădit conștiința obârșiei daco-romane, a unității de credință și de limbă. Neîncetat vie, această conștiință a legat strâns toate formele de expresie românească în toate timpurile și în toate locurile locuite de ro-

mâni. „Năzuința Bisericilor locale de a avea cârmuire proprie, remarca patriarhul Iustin Moisescu, a apărut în cele mai vechi vremuri ale creștinismului. În faptă, ea a îmbrăcat forme diferite de la o Biserică la alta, având, de asemenea, denumiri deosebite. Termenul de autocefalie apare mai târziu, definindu-și conținutul după aspectele pe care ea le dobândise în viața bisericească⁹.

Primul exemplu de trăire a autocefaliei de către strămoșii noștri îl constituie arhiepiscopul Tomisului, întâistătător și păstor al mării Biserici din străvechiul ținut românesc dintre Dunăre și Marea cea Mare, numit atunci Sciția Mică. Numărul mare al sfinților martiri pe care îi avem în Dobrogea în secolele III și următoarele ne arată credința statornică, atașamentul sincer și convingerea creștină cu care își mărturiseau crezul lor lăuntric. Au urmat apoi „cnezatele”, „voievodatele”, „țărișoarele românești”, pe care credința, neamul și limba le încheaga trainic, rămânând și acționând unite pentru păstrarea ființei și culturii lor. Organizarea statală mai apoi a Țării Românești și a Moldovei, în capitalele cărora au existat și scaune vlădicești, reliefează deopotrivă simfonia vieții naționale a înaintașilor noștri și năzuința continuării și păstrării autocefaliei bisericești. Deosebit de limpede spunea despre aceasta Patriarhul Iustin Moisescu: „Asocierea domnitorului la cârmuirea Bisericii, prin confirmarea și întro-nizarea întâistătătorilor ei, și asocierea întâistătătorilor Bisericii la cârmuirea statului, prin prezența lor în sfatul țării, asigura cârmuirea unitară a poporului. În același timp, ea era și o cheazăsie a organizării unitare și cârmuirii independente a Bisericilor de orice autoritate din afara țării¹⁰.

La sfârșitul secolului al XIX-lea, un prim pas spre dobândirea autocefaliei l-a constituit proiectul de Lege organică pentru Biserica Ortodoxă Română, alcătuit în 1867, care, în 1869, a fost trimis spre avizare Patriarhiei Ecumenice. Patriarhul Grigorie al VI-lea (1867-1871) a răspuns la începutul anului 1870, stăruiind ca în noua lege să se prevadă că după alegerea mitropolitului Ungrovlahiei, să se ceară din partea Patriarhiei Ecumenice tomosul de recunoaștere, ca mitropoliții țării să-l pomenească la slujbe, iar Sfântul Mir să fie cerut numai de la Constantinopol.

Acest proiect a fost apoi votat de Camera deputaților (4 decembrie 1872) și de Senat (11 decembrie 1872) și sancționat la 14/26 decembrie 1872, sub numele de Legea organică pentru alegerea mitropoliților și episcopilor eparhioți. Prin aceeași lege s-au pus și bazele Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe din România, menit „să păstreze unitatea dogmatică și canonică cu Biserica ecumenică, precum și unitatea administrativă și disciplinară a Bisericii naționale”¹¹. Dar patriarhul ecumenic Ioachim al III-lea (1878-1884) a făcut anumite obiecții cu privire la Legea organică și mai ales cu privire la „autocefalia” Bisericii noastre, declarând că nu o recunoaște. La pretenția patriarhului că Mitropolia Ungrovlahiei s-ar afla „sub suprema suzeranitate spirituală a scaunului ecumenic, mitropolitul primat Calinic Miclescu (1875-1886) a apărut cu demnitate autocefalia Bisericii noastre, dovedind cu temeiuri canonice și istorice că patriarhul nu are nici un drept de amestec în treburile ei”¹².

Raporturile Bisericii și ale statului nostru cu Patriarhia Ecumenică nu s-au îmbunătățit, ci dimpotrivă s-au înăsprit la începutul anului 1882, prin două fapte. Astfel, la 9 martie 1882, s-a depus în Parlamentul României un proiect pentru reforma legii sinodale, prin care se exprima dorința ca mitropolitul primat să fie ridicat la treapta de patriarh al României, iar Episcopia Râmnicului să fie ridicată la rangul de Mitropolie, cu reședința la Craiova, sub titlul de „Mitropolia Olteniei și Noului Severin”. În același timp, Biserica noastră nu mai putea tolera situația de a-și procura Sfântul și Marele Mir de la Constantinopol. Iată de ce la 25 martie 1882, în Joia Mare, în cadrul Sfintei Liturghii a Sfântului Vasile cel Mare, ierarhii Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în frunte cu mitropolitul primat Calinic Miclescu, au sfințit ei înșiși Sfântul și Marele Mir în catedrala mitropolitană din București, firește, fără consimțământul Patriarhiei Ecumenice¹³.

Mitropolitul
Pimen Georgescu

Aflând despre aceste lucruri, patriarhul ecumenic Ioachim al III-lea a trimis „mitropolitului Ungrovlahiei și tuturor celorlalți ierarhi din România” o scrisoare plină de mustrări și învinuiri, invocând din nou drepturile asupra Bisericii Ortodoxe Române.

Lucrurile au rămas în vechea stare după retragerea din scaun a patriarhului Ioachim al III-lea și alegerea urmașului său, Ioachim al IV-lea (1884-1886), animat de sentimente mai bune față de Biserica noastră. Acesta, „din propria lui inițiativă, a făcut propuneri de a se recunoaște autocefalia Bisericii Române”. Temându-se însă ca nu cumva din pricina intrigilor – ce în mod obișnuit se țeseau în legătură cu noi pe meleagurile încântătoare ale Bosforului, mai cu seamă după secularizarea din 1863 – dorința sa să nu se poată înlăptui, s-a ferit de orice „indiscrețiuni” și a căutat să lucreze cât mai grabnic și cât mai tainic.

Demersurile au început în secret, deoarece, așa cum preciza ministrul de Culte român de atunci, Dimitrie A. Sturdza (+1914), „recunoașterea independenței Bisericii Române era legată de rezolvarea mai multor chestiuni delicate, asupra cărora urmau încă discuțiuni, întrucât partea română cerea „recunoașterea necondiționată a autocefaliei Bisericii Naționale”, în timp ce „împrejurimea patriarhului ținea încă la oarecare restricțiuni”¹⁴. Astfel, la 20 aprilie 1885 a fost trimisă la Constantinopol scrisoarea mitropolitului primat Calinic Miclescu, însoțită de o adresă a lui D.A. Sturdza, prin care se cerea recunoașterea autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române, potrivit rânduielilor canonice ale Bisericii Răsăritului.

La 25 aprilie 1885, ecumenicul Ioachim al IV-lea a întrunit Sinodul patriarhal și a semnat tomosul de autocefalie, arătând că „aprobă cu toată bunăvoința și recunoaște cu duhul păcii și al dragostei schimbările necesare administrațiunii duhovnicești din Sfintele Biserici locale, le binecuvântează și le hotărăște spre mai bună zidirea comunității credincioșilor”¹⁵. Deși venea atât de târziu, ca și independența de stat a României, deplina neatarnare a Bisericii noastre reprezenta pentru aceasta încununarea a aproape 18 veacuri de viață creștină

pe pământul românesc, reprezenta încununarea a peste cinci sute de ani de viață bisericească organizată canonic în cele două țări românești din dreapta și din stânga Milcovului, reprezenta îndeplinirea a două deziderate naționale și răsplata îndelungatei răbdări a românilor sub apăsarea jugurilor străine.

Statutul șagunian și tradiția canonică, baze ale unității bisericești după Marea Unire

În Biserica Ortodoxă Română, până la Marea Unire de la 1918, credincioșii români ortodocși au fost divizați în patru unități bisericești distincte, după cum menționa și consilierul școlar al Eparhiei Aradului, Gheorghe Ciuhandru: „Bisericele românești ortodoxe, în situația de azi, sunt patru la număr: în Regat (adică în Vechea Românie), la noi (adică Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș), în Basarabia și în Bucovina, avându-și fiecare organizația sa particulară mult-puțin deosebitoare. Cei mai deosebiți suntem noi, cu constituția noastră singulară democratică, ce ne-am făurit-o între împrejurări speciale”¹⁶. Dintre aceste patru organizații bisericești, trei constituiau Biserici Autocefale (cea din Transilvania, cea din Bucovina și cea din Vechiul Regat), în timp ce viața bisericească a românilor basarabeni se desfășura în cadrele unei eparhii a Bisericii Ortodoxe Ruse, cu sediul la Chișinău, înființată în 1813, după anexarea acestei provincii de Imperiul Rus. Modul de organizare și de conducere bisericească în aceste Biserici din provinciile istorice ale țării a fost cu totul diferit.

În Biserica din Vechea Românie a existat o dependență sau o subordonare aproape totală față de stat, ceea ce a avut ca urmare faptul că viața bisericească, asemenea celei politice, a fost într-o permanentă instabilitate și frământare. Factorul politic a deținut un rol decisiv în alegerea ierarhilor, prin senatorii și deputații ortodocși din Parlamentul Țării. În același timp, în conducerea eparhiilor a existat un absolutism ierarhic excesiv.

În Bucovina, unită cu România la 15/28 noiembrie 1918, conducerea Bisericii s-a aflat în mâna aparatului de stat austriac, împăratul de la Viena revendicându-și titlul de patron al Bisericii Ortodoxe din Bucovina. Împăratul Iosif al II-lea a creat „Fondul Bisericesc al Bisericii Ortodoxe din Bucovina”, administrat de organele de stat. Prin aceasta, clerul bucovinean a ajuns la o situație materială prosperă (asemenea celui din țările apusene).

În Basarabia, ocupată de Rusia țaristă în 1812, unită cu România la 27 martie/19 aprilie 1918, biserica românească trăia după tipare tipic rusești, moștenire a absolutismului țarist, în care preoțimea, bogat înzestrată material, se dezvoltase ca „tagmă închisă”, înstrăinată de poporul credincios.

Singură Biserica Ortodoxă din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș a avut organizare corespunzătoare, cuprinsă în Statutul Organic al Mitropolitului Andrei Șaguna. Acesta a fost numit în 1846 ca vicar general al Episcopiei ortodoxe din Transilvania, iar după doi ani, în aprilie 1848, a fost hirotonit la Carloviț ca episcop al Eparhiei Sibiului. Îndată după revoluția din 1848, Andrei Șaguna a început demersurile pentru restaurarea vechii Mitropolii Ortodoxe a Transilvaniei desființată în 1701¹⁷. După numeroase memorii adresate Curții din Viena și mitropolitului sârb Iosif Raiacici, de la Carloviț, sub jurisdicția căruia ajunsese Biserica Ortodoxă Română din Transilvania în 1786, și după demersuri care au durat 15 ani, Mitropolia de la Sibiu s-a desprins de cea sârbă în 1864. Sinodul episcopesc de la Carloviț i-a acordat, în august 1864, statutul de autocefalie. Ea a fost recunoscută de împărat, printr-un autograf din 24 decembrie 1864, iar apoi de Parlamentul ungar prin articolul de lege nr. 9 din mai 1868¹⁸. Prin același autograf imperial avea loc numirea lui Andrei Șaguna ca arhiepiscop și mitropolit.

După înfăptuirea acestui nobil ideal al vieții sale, Mitropolitul Andrei Șaguna și-a dat seama de faptul că era necesară întocmirea unei legi după care să se conducă Biserica autonomă Ortodoxă Română a Transilvaniei. De aceea, el a convocat la Sibiu, în toamna anului 1868, un Congres național-bisericesc al românilor ortodocși din întreaga Mitropolie. O comisie a Congresului, formată din 27 de membri (3 clerici și 6 mireni de fiecare eparhie sufragană), a studiat un proiect prezentat de Șaguna, care, cu ușoare modificări, a fost primit de Congres sub denumirea de *Statutul Organic al Bisericii Ortodoxe Române din Transilvania* (sanționat de autoritatea de stat la 28 mai 1869). Statutul șagunian a avut la bază trei principii: cel al autonomiei, cel al sinodalității manifestată constituțional și participarea mirenilor în corporațiunile bisericești în proporție de două treimi.

1. Prin autonomia față de stat, Biserica era apărată împotriva oricărui amestec sau aserviri din partea împăratului, a guvernului sau a altor cârmuitori politici. Acest principiu a fost respectat întru totul

în vremea lui Șaguna, Mitropolia Sibiului deținând în Ungaria dualistă cea mai largă autonomie confesională în raport cu celelalte culte din Transilvania.

2. Prin sinodalitatea manifestată constituțional, Biserica era apărată împotriva oricărui absolutism ierarhic. Acest principiu prevedea o strictă separare a puterilor (legislativă, executivă și judecătorească). În acest sens, Sinoadele eparhiale și Congresul Național Bisericesc au constituit adevărate parlamente bisericești, în care deputații sinodali sau congresuali se bucurau de dreptul la interpelare și de imunitate.

3. Elementul laic putea să participe în proporție de două treimi la conducerea treburilor bisericești în toate cele trei unități ale administrației Bisericii: parohie, protopopiat și eparhie, în probleme bisericești, culturale (școlare) și economice, care, potrivit canoanelor, cădeau și în competența lui.

Din acest Statut, care a stat apoi la baza altor legiuiri ale întregii Biserici Ortodoxe Române și a Statutului din 1925, și chiar la baza celui actual, se desprinde limpede spiritul de organizator bisericesc și social-politic al lui Andrei Șaguna. El a izbutit să facă din Biserică o instituție democratică, atât pentru promovarea vieții religioasă-morale, cât și de slujire a aspirațiilor naționale românești, adunând în jurul ei pe toți credincioșii. Principiile șaguniene, simbol al unității bisericești a tuturor românilor, au constituit rezultatul dialogului sincer între autoritatea bisericească ortodoxă și societatea modernă, fiind valabile și în zilele noastre.

Luptă și sacrificiu pentru credință și neam

În tot trecutul Bisericii strămoșești, preoții au fost alături de păstorii lor, împărțându-și împreună cu ei bucuriile, dar mai ales necazurile lor. Ei au fost prezenți și în luptele duse de poporul nostru pentru independență națională, împotriva diferiților cotropitori. Clerul ortodox român a fost prezent în văltoarea evenimentelor mari ale anilor 1821, 1848, 1859, 1877, 1907, dar mai ales în războiul din 1916-1918, luptând pentru idealul unității românești, în Moldova, Țara Românească, Ardeal, Basarabia și Bucovina. Preoții de mir și monahii și-au făcut pe deplin datoria față de popor, față de glia strămoșească, apărând credința ortodoxă, sprijinind toate aspirațiile românilor spre o viață națională proprie, pe care să o trăiască cu demnitate, în libertate.

Aceleași simțăminte i-au însuflețit pe toți românii, indiferent de

granițele care vremelnic i-au despărțit. Preoții nu au putut să dezerteze de la strigătul sfânt de redeşeptare națională și-au cerut să fie mobilizați pe front, în tranșee, unde era pericolul mai mare, lângă patul de suferință al răniților. Rugăciunile lor, vorbele lor pline de înțelepciune și de patriotism au reușit să unifice sufletele soldaților, să le dea curaj și încredere în comandanții lor și în Bunul Dumnezeu, care-i va ajuta să facă România Mare. Clericii care au rămas alături de păstoriți în teritoriile ocupate vremelnic de trupele germane (Oltenia și Muntenia) sau bulgare (Dobrogea și vestul Munteniei), au suferit bătăi, schingiuri, deportări în Germania și Bulgaria și chiar moartea. Călugării și călugărițele și-au făcut datoria, ca și în Războiul de independență, angajându-se, voluntar, în serviciile sanitare ale armatei.

Preoțimea română din Transilvania a suferit mari persecuții în timpul războiului din 1916-1918, din partea autorităților austro-ungare. Peste 350 de preoți, fie ortodocși, fie greco-catolici, au fost aruncați, în închisorile din Cluj, Alba Iulia, Târgu Mureș, Odorhei, Oradea, Timișoara, Caransebeș, Seghedin sau deportați în regiunea cea mai îndepărtată a Ungariei de vest, în județul Șopron. Acolo au trăit în cea mai neagră mizerie, unii chiar cu familiile, fixându-li-se domiciliu forțat fie în orașul Șopron, fie în satele de pustă ale aceluiași județ. Preoții ortodocși din Bucovina erau internați mai ales în lagărul din Thalerhof, lângă Graz. Câțiva preoți și-au pierdut viața în închisorile sau în satele Șopronului. De pildă, protopopul dr. Gheorghe Dragomir, fost profesor de teologie, mort la Șopron, preotul Alexandru Atnageadin Vrani, Caraș-Severin, în vârstă de numai 30 de ani, mort din cauza tifosului contractat în închisoarea din Deva, preoții Petru Langa din Șercaia - Făgăraș la Füles - Șopron, Dumitru Deac din Calvasăr - Sibiu la Lakompak, Nicolae Munteanu din Lisa - Făgăraș în închisoarea din Seghedin și alții. Studentul teolog Octavian Bârsan a fost asasinat în comuna Corbi - Făgăraș. Alți vreo 20 de preoți au murit în urma suferințelor îndurate în timpul întemnițării sau deportării, cum au fost bătrânul preot Avram Stanca din Petroșani, mort în ajunul Crăciunului 1916, protopopul Ioan Bercan din Rupea, preoții Teofil Păcurariu din Nandru - Hunedoara, Ioan Coman din Sita Buzăului - Brașov și alții. Câțiva preoți au fost împușcați în 1918, în timpul descompunerii imperiului austro-ungar: Ioan Opreș din Opreșani - Turda, Atanasie Conceatu din Deta - Timiș, Cornel Leucutița și Cornel Popescu din Șimand - Arad, Mihai Dănilă din Dijir - Bihor, Iosif Silaghi din Bacău - Satu Mare și mulți alții¹⁹.

Doi fruntași ai clerului din Transilvania, trecuți în România, au primit importante misiuni din partea guvernului român peste hotarele. Unul a fost cunoscutul luptător pentru drepturile poporului român Vasile Lucaciu, care a trecut în țara mamă în 1914, împreună cu Octavian Goga, desfășurând o largă acțiune pentru intrarea României în Război, alături de Puterile Antantei. A fost ales tot atunci președinte al Ligii culturale. În 1917 a fost trimis în America (prin Siberia), împreună cu preotul ortodox din Orăștie și ziaristul Vasile Stoica, iar de acolo a plecat singur la Paris, pentru a face propagandă în favoarea revendicărilor românești.

De asemenea, în Moldova și în Basarabia sute de preoți au fost bătuți, anchetați, jefuiți, alungați din parohii. Alții au fost în mijlocul ostașilor, pe câmpurile de luptă, cum a fost preotul Cicerone Iordăchescu din Iași, mai târziu profesor la Facultatea de Teologie, despre care un ofițer superior scria că „a luat parte la toate luptele, fiind întotdeauna în prima linie, îngrijind răniții și îmbărbătând oamenii prin exemplul său”²⁰. Nu trebuie trecuți cu vederea călugării și călugărițele din mănăstirile moldovene, care au lucrat cu multă abnegație la îngrijirea bolnavilor și răniților. Un merit deosebit l-a avut mitropolitul Pimen Georgescu al Moldovei, care a stăruit pentru pregătirea sanitară a peste 200 de călugări și călugărițe din eparhia sa, care au servit apoi în diferite spitale.

La aniversarea centenarului Marii Uniri, se cuvine să privim înapoi în timp și să aducem un prinos de recunoștință pentru cei aproximativ un milion de români, fii ai Bisericii Ortodoxe, care prin jertfa lor au contribuit la realizarea României Mari. Poporul român și-a dobândit prin luptă un loc demn între națiunile Europei și ale lumii, reușind să-și păstreze unitatea de limbă și de neam, chiar dacă cele trei imperii, otoman, austro-ungar și țarist, au vrut să șteargă țara noastră de pe harta Europei. Biserica Ortodoxă Română, prin ierarhii, clerici și credincioșii săi, a fost prezentă în toată desfășurarea operațiunilor Primului Război Mondial și a slujit interesele superioare ale patriei și ale națiunii române.

NOTE

1 Biserica Urșani, Horezu, cu hramul „Intrarea în biserică a Maicii Domnului”.

2 Petre P. Panaitescu, *Istoria românilor*, București, 1990, p. 306.

3 Gheorghe Platon, *Istoria modernă a României*, București, 1985, p. 261.

4 Petre P. Panaitescu, *op.cit.*, p. 306.

5 Constantin C. Giurescu, Dinu C. Giurescu, *Istoria românilor din cele mai vechi timpuri și până astăzi*, Editura Albatros, București, 1971, p. 574.

6 *Istoria României în date*, Coordonare: Dinu C. Giurescu, Ediția a III-a revăzută și adăugită, Editura Enciclopedică, București, 2010, p. 243.

THE NATIONAL UNITY OF THE ROMANIANS – THE BASE OF THEIR NATIONAL DIGNITY

The main themes of the article are: Romania at the end of the 19th century and at the beginning of the 20th century; the two national aspirations – the Independence and the Autocephaly; Șagunian statute and the canonical tradition, bases of church unity after the Great Union; battle and sacrifice for faith and nation.

Keywords: Patriarch Iustin Moisescu, Metropolitan Pimen Georgescu, Metropolitan Calinic Miculescu, Metropolitan Andrei Șaguna, unity.

7 Gheorghe Platon, *op.cit.*, p. 269.

8 Academia Română, *Istoria românilor*, vol. II, tom. II, *De la Independență la Marea Unire (1878-1918)*, Coordonator: Acad. Gheorghe Platon, Editura Enciclopedică, București, 2003, p. 560.

9 Teoctist, Mitropolit al Moldovei și Sucevei, *Centenarul autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române. Retrospectivă istorică*, în volumul „Centenarul autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române. 1885-1895”, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1987, p. 7.

10 *Ibidem*, p. 9.

11 Preot Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. III, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1981, p. 30.

12 *Ibidem*, p.133.

13 Pr. dr. Ioan V. Dură, *Sfințirea Sfântului și Marelui Mir în Biserica Ortodoxă Română, în secolele XVI-XIX*, în volumul „Centenarul autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române 1885-1985”, p. 430.

14 Pr. prof. Nicolae Șerbănescu, *Autocefalia Bisericii Ortodoxe Române cu prilejul centenarului 1885 25 aprilie - 1985*, în volumul citat, p. 125.

15 *Ibidem*, pp. 130-131.

16 Gheorghe Ciuhandru, *Împreunarea Bisericilor Ortodoxe Române de pe teritoriul României Mari într-o singură Biserică și raportul acestei Biserici cu Statul*, Arad, 1919, p. 9.

17 Preot Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *op.cit.*, p. 94.

18 Paul Brusznowski, *Autonomia și constituționalismul în dezbaterile privind unificarea Bisericii Ortodoxe Române (1919-1925)*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj Napoca, 2007, p. 14.

19 Preot Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *op.cit.*, p. 361.

20 *Ibidem*, p. 343.